

ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ
ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΔΑΩΝ

(Συνέχεια ἐκ τῶν ἀριθ. 12 καὶ 14)

ΙΕΩ. Τέπάρχει μεγίστη ποικιλία παρὰ τοῖς διαφόροις θεσσαλίοις εἰς τὸν τρόπον τοῦ χαιρετᾶν καὶ τοῦ ἐκρρίζειν ἀμοιβαίνειν εὐμένειαν. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκβάλλουσι τὸν πῖλον καὶ κλίνουσι τὴν κεφαλήν, ἢ συσφίγγουσι τὰς θεξίας. Οἱ Ἑλλήνες θέτουσι τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτῶν καὶ κλίνουσιν ἐλαφρῶς τὴν κεφαλήν. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸς ὁ τρόπος διὸ οὐ χερχιτοῦσιν οἱ Τούρκοι. Κατὰ τὸν κωμικὸν Πλοῦτον οἱ Ρωμαῖοι προσηγόρευον ποὺ ἀλλήλους τραβῶντες ἀμοιβαίνως τὰ ὄτα. Οἱ Φράγκοι, κατὰ τὴν μαρτυρίκην ιστορικῶν τινῶν, ἀνέσπων τρίχα ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπρόσφερον αὐτὴν εἰς ἔκεινον τὸν ὄπιον ἥθελον νὰ χαιρετίσωσιν. Λθήναιος ὁ Δειπνοσοφιστὴς διηγεῖται, ὅτι οἱ Καρμηνοί, ὅταν ἥθελαν νὰ ὑποδεχθῶσι μετὰ τιμῆς τοὺς φίλους αὐτῶν ἥνοιγον φλέβα τινὰ τοῦ μετώπου καὶ ἐπαρουσίαζον εἰς αὐτοὺς νὰ πίωσι τὸ ἐκ τῆς πληγῆς ἔξερχόμενον αἷμα. Όλιγάτερον ἐπικίνδυνοι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀλλοκοτοί εἶναι οἱ διάφοροι τρόποι τοῦ χαιρετισμοῦ τῶν φύλων τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ωκεανίκης· κατὰ τὰς περιγραφὰς τῶν νεωτέρων περιηγητῶν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Λαμψυρέκης μιᾶς ἐκ τῶν Φιλιππίων νήσων καὶ οἱ τῶν νήσων Πωλαδῶν λαμβάνουσι τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα τοῦ προσαγορευομένου, καθ' ὃν σύνοδον σύντοιχος ἢ κάθηται, καὶ τρίβουσι διὰ αὐτῶν ἐλαφρῶς τὸ πρόσωπον αὐτῶν. Εἰς ἄλλας πάλιν νήσους ἐκ τῶν Φιλιππίων λυγίζουσι τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, θέτοντες τὴν χεῖρα ἢ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν παρειῶν καὶ ὑφοῦντες ταῦτοχρόνως τὸν ἐνα πόδα πρὸς τὰ ἄνω, ἐν ᾧ κλίνουσι τὸ ἄλλο γένον πρὸς τὴν γῆν. Εἰς ἄλλας νήσους τοῦ Ειρηνικοῦ Ωκεανοῦ σημεῖον προσαγορεύεσσες εἶναι ἡ κατὰ τὰ ἄκρα προσέγγισις τῶν ἑταῖν. Οἱ Λάπονες καὶ οἱ Ἐσκιμαῖοι (*Esquimaux*) ἐχρράζουσι τὴν φιλίαν καὶ ἀγάπην αὐτῶν διὰ σφροδρᾶς ἀμοιβαίας τριβῆς τῶν φίνων. Οὐχ ἡττον παραδόξους τρόπους χαιρετισμοῦ ἔχουσιν οἱ Αιθίοπες, οἱ καὶ ἄλλως Νίγροι, ἢ Μαῆροι, ὅπο τῶν Εὐρωπαίων καλούμενοι. Οἱ πλειστοί ἐξ αὐτῶν λαμβάνοντες τὸν ἀντίχειρα καὶ τοὺς ἄλλους δακτύλους τοῦ προσαγορευομένου σφίγγουσιν αὐτοὺς, ἔως οὖν τρίζωσιν. Οἱ Μανδίγγαι, οἵτινες λογίζονται ὡς οἱ πλέον πεπολισμένοι τῶν λοιπῶν Αιθίοπων, ὅταν χαιρετῶσι γυναικά τινα, φέρουσιν εἰς τὴν ρίνα αὐτῶν τὴν χεῖρα αὐτῆς καὶ ὀσφραίνονται διές τὸ δπισθεν μέρος τῆς γαϊδούς. Οἱ Αιθίοπες τοῦ Λοπεσίου ἀκρωτηρίου, ὅταν ἀπαντήσωσιν ἀλλήλους κτυποῦσι διές ἢ τρίς τὰς χεῖρας αὐτῶν

τὴν μίαν ἐπὶ τῆς ἄλλης. Εὰν δὲ χαιρετῶσι τοὺς γέροντας, ἢ τοὺς ἀνώτερους αὐτῶν, θέτουσιν ἐν γόνῳ, ὑψώνουσι τὰς χεῖρας μέχρι τοῦ ὅμου καὶ κρέτονται αὐτὰς τρὶς τὴν μίαν κατὰ τῆς ἄλλης. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὅταν μὲν ἀπαντηθῶσιν ἐντὸς τοῦ θαλάσσου, θέτουσιν ἐν γόνῳ ἐπὶ τῆς γῆς; εἰς δὲ τὴν ὁδὸν κάμνουσι μόνον κίνημά της δῆθεν πρὸς γονυκλίσιαν· οἱ κατώτεροι δχι μόνον γονυπετῶσιν ἐνώπιον τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κλίνουσι τὴν κεφαλὴν μέχρις ἐδάφους. Λέγεται, ὅτι οἱ τῶν κατωτάτων κλάσειν, ἀφοῦ ρίψωσιν ἔχυτοὺς κατὰ πρόσωπον ἐπὶ γῆς ἐνώπιον τῶν μεγάλων, στρέφουσι ἀκολούθως τὰ νῶτα πρὸς αὐτοὺς, ὡς διὰ νὰ δείξωσι διὰ τούτου, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ ἴδωσι τὴν ὅψιν τοισύτων σεβαστῶν ὑποκειμένων. Τέλος, διὰ νὰ ἔλθωμεν πάλιν εἰς τοὺς Κιναίους, οὗτοι καὶ εἰς τὸ περὶ χαιρετισμοῦ κεφάλαιον τῆς ἔθνουταξίας ὑπερβάνουσιν ὅλα τὰ λοιπὰ ἔθνη. Τέπάρχουσι παρὰ αὐτοῖς ὄκτω διάφοροι τρόποι· ἡ βαθμοὶ χαιρετισμοῦ· δ χαιρετισμὸς ὁ ἀπλούστατος συνίσταται εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν χειρῶν ἀπέναντι τοῦ στήθους καὶ εἰς τὴν ὑψώσιν αὐτῶν· ἐὰν προσθέσῃ τις κλίσιν τινὰ τοῦ σώματος, χαιρετᾷ κατὰ τὸν δεύτερον βαθμὸν· ἐκφράζει δὲ περισσότερον σέβας, ὅταν κάμνη κίνημα πρὸς γονυκλίσιαν καὶ ἔτι βαθύτερον, ὅταν πραγματικῶς γονυπετήσῃ· ἐάν τις, εὑρίσκεται νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλὴν μέχρις ἐδάφους, καταμνεῖ χαιρετισμὸν τοῦ πέμπτου βαθμοῦ, καὶ ἐάν ἐγγίσῃ τὴν γῆν τρὶς διὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, δ χαιρετισμὸς λαμβάνει ἔνα βαθμὸν περισσότερον· ἐάν πάλιν ἐγερθῇ τις μετὰ τὴν πρώτην γονυκλίσιαν καὶ γονατίσας ἐπὶ νέου ἐγγύστηρα τὴν γῆν, εὑρίσκεται εἰς τὸν ἕβδομον βαθμὸν τοῦ σεβασμοῦ· τέλος δ ὅγδοος τρόπος τῆς προσαγορεύσεως καλούμενος *Sa n-Kwei-Kwei-i-K o w*, εἶναι δὲ κατὰ τὴν ἔθνουταξίαν ἀπαιτούμενος παρὰ τῶν ὑπηκόων εἰς παρουσίαν τοῦ Λοτοκράτορος· εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δ ὑπήκοος πρέπει νὰ γονυπετήσῃ τρὶς καὶ νὰ ἐγερθῇ ἀφοῦ ἐγγίσῃ ἐκάστοτε τὸ ἐδάφος διὰ τοῦ μετώπου αὐτοῦ (1).

ΙΤΩ. Κατὰ τὸν μεσαιώνα μέχρι τοῦ ΙΤ^ο αἰώνος συνείθιζον νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς δίκην εἰδη τινὰ ζώων καὶ νὰ δικάζωσι καὶ καταδικάζωσιν αὐτὰ διὰ δλων τῶν διαδικτικῶν τύπων καὶ μετὰ πάσης τῆς αὐστηρότητος τῶν νόμων, προηγουμένης πολλάκις τῆς νομίμου ὑπερασπίσεως ἐκ μέρους τῶν ἐπισημοτέρων δικηγόρων τῆς ἐποχῆς. Ή παράδοξος αὕτη συνήθεια φαίνεται μὲν ἀπίθανος, ἀλλὰ βεβαιοῦται παρὰ πολλῶν ἀξιοπίστων χρονικογράφων, ὡς δὲν εἶναι συγχωρημένον ν ἀμφιβάλη τις πλέον περὶ τῆς

(1) L'esprit des usages et des coutumes des différents peuples, anonyme 1785 et Depping Aperçu historique sur les mœurs et coutumes des nations.

φραγματικῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Μεταξὺ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, τὰ δποῖα ἀναφέρουσιν οἱ χρονικογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σημειούμεν ἐνταῦθα μόνον τὴν δίκην τῶν μυῶν τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Αὐγουστοδούνου (Autun), τὴν δικοίαν περιγράφει ὁ περιώνυμος πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου τῶν Παρισίων *De Thou* καὶ εἰς τὴν δικοίαν ἔλαβε μέρος ὡς δικηγόρος ὁ *Chassanée*, ὁ μετὰ ταῦτα πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου τῆς Προβεγκίας (Provence) ἐρανιζόμενθα τὴν περιγραφὴν ταύτην ἔκ τινος ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἄρθρου τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων *Berriat-Saint-Prix*. «Κατὰ τὰ ἔτη 1522-1530 οἱ μῆνις τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Αὐγουστοδούνου εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον πολλαπλασιασθῆ, ὥστε εἶχον ἐρημώσει τοὺς ἀγροὺς καὶ κατασῆσει σχεδὸν ἐπικείμενον τὸν κινδυνὸν γενικῆς σιτοδείας. Ἀφοῦ τὰ πρὸς ἔξολθρευσιν τῶν ὀλεθρίων τούτων ζώων ἀνθρώπινα μέσα ἐφάνησαν ἀνεπαρκή, παρεκάλεσαν οἱ κάτοικοι τὸν ἐκκλησιαστικὸν δικαστὴν (*Official*) τῆς ἐπισκοπῆς νὰ ἀφορίσῃ αὐτά. Ἀλλὰ δὲν ἦθελον θεωρῆσει ἀρκετὰ Ισχυρὰν τὴν ἀπόφασιν τὴν μέλλουσαν νὰ δίψῃ κατὰ τῶν ζώων τούτων τοὺς κεραυνοὺς τῆς ἐκκλησίας, ἕαν δὲν διεῖηγάγετο ἡ ὑπόθεσις διὰ δλων τῶν ἀπαιτουμένων δικανικῶν διατυπώσεων. Κατὰ συνέπειαν δὲ ἐκκλησιαστικὸς ἐπίτροπος (*procuratōr* ἢ τοι εἰσαγγελεὺς ἢ δημόσιος κατήγορος παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις) ἐκίνησεν ἀγωγὴν κατὰ τοὺς τύπους ἐναντίον τῶν μυῶν. Οἱ ἐκκλησιαστικὸς δικαστὴς διέταξε νὰ κλητευθῆσιν οὗτοι, ὅπως ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον αὐτοῦ. Παρελθούσης τῆς πρὸς τοῦτο δοθείσης προθεμῆς, ἐννοεῖται χωρὶς νὰ παρουσιασθῶσιν οἱ κλητευθέντες, δὲ ἐκκλησιαστικὸς ἐπίτροπος κατώρθωσε νὰ λάβῃ κατ’ αὐτῶν τὴν πρότην ἐρήμην ἀπόφασιν καὶ ἐξήτησε νὰ προσθῶσιν εἰς τὴν δριστικὴν ἀπόφασιν, διότι, κατὰ τὸν διαδικαστικὸν νόμον τῆς ἐποχῆς, ἵσσαν ἀναγκαῖαι πολλαὶ προδικητικαὶ ἀποφάσεις διὰ τὴν δριστικὴν καταδίκην τοῦ φυγοδίκου. Οἱ ἐκκλησιαστικὸς δικαστὴς στοχαζόμενος, διὰ οἱ κατηγορούμενοι ἐπρεπε τούλαχιστον νὰ ὑπερασπισθῶσιν ἐκυπόλευτος, ὠνόμασεν εἰς αὐτοὺς αὐτέπαγγέλτως δικηγόρον τὸν *Chassanée*. Οὗτος, ἐνεκα τῆς κατὰ τῶν ἀλλοκότων πελατῶν αὐτοῦ γενικῆς καταφορᾶς, κατέψυγεν εἰς ἀναβλητικὰς ἐνστάσεις διὰ νὰ δώσῃ οὕτω καιρὸν εἰς τὴν κατ’ αὐτῶν πρόδηψιν νὰ διαλυθῇ. Ισχυρίσθη ὅτεν περῶν, διὰ, τῶν μυῶν διεσπαρμένων ὅντων εἰς μέγαν ἀριθμὸν κωμῶν, μία μόνη κλῆσις δὲν ἦτο ἀρκετή διὰ νὰ εἰδοποιηθῶσιν δλοι νομίμως, ἐξήτησε καὶ ἐπέτυχε νὰ γίνη πρὸς αὐτοὺς δεύτερα κλήτευσις αὐτῇ δὲ νὰ τοῖς κοινωνοῦθῇ διὰ δημοσιεύσεως γενομένης ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος

εἰς ἐκάστην ἐνορίαν. Εἰς τὸ τέλος τῆς μακρᾶς προθεσμίας, τὴν δικαιολόγησεν εἰς αὐτὸν ἡ ἐνστασίς αὗτη, διπέριφθημος δικηγόρος ἐδικαιοιλόγησεν ἐκ νέουτὴν μὴ ἐμφάνισεν τῶν πελατῶν αὐτοῦ στηρίζων διὰ μακρῶν τὴν δικαιοιλογίαν εἰς τὸ μακρὸν ἅμα καὶ δυσχερεῖς τοῦ ταξεδίου, εἰς τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς διποίους ἔξειθετον αὐτοὺς ἀναγκαῖως ἐνεκα τῶν γάτων τῶν θανατίμων ἐχθρῶν αὐτῶν, οἵτινες παρεμόνευον αὐτοὺς καθ’ ὅλας τὰς διόδους κτλ. Ὁταν αἱ ἀναβλητικαὶ ἐντάσεις ἐξηντλήθησαν ἡ τιολόγησε τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ διὰ λόγων καὶ σκέψεων ὑπαγορευομένων παρὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς πολιτικῆς ὑπάρχει, εἶπεν, ἀδικώτερό τι τῶν γενικῶν τούτων προγραφῶν, αἵτινες προσβάλλουσιν ἀλρώς τὰς οἰκογενείας; αἵτινες τιμωροῦσι τὰ τέκνα διὰ τὰ κακουργήματα τῶν γονέων; αἵτινες περιλαμβάνουσιν ἀδικιστόλως ἐκείνους τοὺς διποίους ἡ θρεψικὴ ἡλικία καὶ τὸ ἐσχατον γῆρας κατατάσσει ἐπίσης ἀνικάνους νὰ πράξωσιν ἐγκλήματα; κ.τ.λ. κ.τ.λ. . . . Εἶναι περιττὸν νὰ ἐξακολουθήσωμεν ἐπὶ πλέον τὴν εὔγλωττον ταύτην δικηγορίαν. Ὁσον διὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστοῦ, ὁ *De Thou* δὲν μᾶς λέγει ὅποια ἥτον εἴναι δύως πολὺ πιθανόν, διὰ δὲν ἥτον εύνοϊκὴ πρὸς τοὺς δυστυχεῖς πελάτας τοῦ περιφέμου Γάλλου δικηγόρου (2). (ἀκολουθεῖ)

Ο ΠΙΘΗΚΟΣ ΞΟΥ,

τὰ ἥθη τοῦ αἰῶνος,

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΡΩΤΟΦΑΝΕΣ.

(*Sυνέχεια ἐκ τῶν Αριθ. 10, 11, 12, 13 καὶ 14.*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Αἱ ἐτεῖδες τριῶν ὥρων τέσσαρες μεράδαι περιπέτειαι τῆς ποτὲ ἀδειγῆς μον.

Μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς ὑγείας μου ἐπληροφορήθηκα ἀκολούθως ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Μαλουκάτου καὶ Λιγαρίδου διμιλιῶν διαφόρων ἐπισήμων ὑποκειμένων, διὰ ἡ ἐν Παρισίοις ληστεύσασά με ἐκείνη ἀπατεών, καταντήσασα ἐπὶ τέλους εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς τῆς εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἀφίξεως αὐτῆς, τὸ ἀντικείμενον τῆς διμιλίας ὅλων τῶν κατοίκων, διὰ διηγουμένη αὐτὴ περὶ ἔχατης, ποτὲ μὲν διὰ κατήγετο ἀπὸ τοὺς Σάχας τῆς Περσίας, ποτὲ δὲ ἐξ ἡγεμονικῆς τινος οἰκογενείας τῶν Ἰνδιῶν, ποτὲ δὲ διὰ ἡτο θυγάτηρο ἐπισήμου τινος λόρδου τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἄλλοτε χήρα Πρίγκιπός τινος Ἰταλοῦ, εἴχεν ἐλκύσει διὰ τῶν συγκεχυμένων καὶ ἀντιφατικῶν αὐτῆς μύθων, τὴν περιέργειαν τῶν κατοίκων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ δλοι

(2) *Berriat-Saint-Prix, article de la Themis ou bibliothèque du Jurisconsulte.*